

Katarzyna Pawlicka

Śmierć się śmieje

Hamlet on the Road, reż. Joanna Zdrada, Divadlo Radost, Czechy

Istnieje niewiele dramatów mogących równać się z Szekspirowskim Hamletem – zarówno pod względem rozpoznawalności, jak i liczby dzieł kultury, w których pojawia się do niego nawiązanie – czy to bezpośrednie, czy też wyrażające się w ustanowionych przez utwór, archetypicznych postaciach. *Hamlet on the Road* wykorzystuje historię duńskiego księcia w sposób przewrotny, przede wszystkim osadzając ją w nieco groteskowym, przepełnionym żywiołem komedii dell'arte, wędrownym teatrze kukiełkowym. Liczne elementy komiczne, czarny humor epatujący z niemal każdej sceny czy też oryginalne podejście do motywu danse macabre i metaforyzacji śmierci przekładają się nie tylko na inne odczytanie Hamleta, ale zmieniają też sposób patrzenia na całą kategorię tragiczności dramatu i ludzkiej kondycji w świecie. Nawiązania i zaczerpnięcia gatunkowe pojawiające się w spektaklu są dość liczne. Oprócz wspomnianej wcześniej komedii dell'arte widać tutaj też wpływy kabaretu, sztuki kuglarskiej czy estetyki cyrkowej. Co ciekawe, w przypadku tego ostatniego medium można nawet natknąć się na historyczne przykłady trawestacji popularnych tekstów zaliczanych do „wyższej kultury”, co poniekąd znajduje swoje odzwierciedlenie w fabule *Hamlet on the Road*. Całościowa estetyka spektaklu, połączona z jego, przynajmniej powierzchownie, komediowym charakterem, wymuszają na widzu dystans względem wydarzeń, których uczestnikiem staje się zarówno duńska rodzina królewska, jak i odgrywająca ją trupa. Wszechobecność śmierci podkreślana jest na każdym kroku – wprowadzono nawet do grona aktorów postać grabarza z całą listą „klientów” do obsłużenia... Los postaci jest oczywisty, bo i przebieg akcji Hamleta nie stanowi niespodzianki dla oglądających – powaga i tragizm rozplývają się jednak w zetknięciu z przyziemnym życiem ich odtwórców. Gdy kończą oni swoją kompletną transformację w hamletowskich bohaterów poprzez powtórzenie ich losów, tym, co po nich pozostaje, jest nie śmierć, a właśnie życie. Pełne bezsensu, absurdałne. Absurd jest tu słowem kluczowym. Życie stanowi w *Hamlet on the Road* jego ucieleśnienie; nadawane są nam ciągle te same role, ale ich powagę zawsze burzy chaotyczność fragmentarycznej, niedoskonałej rzeczywistości, w której nie ma miejsca na idealne uniesienia rodem z tekstów literackich. Rosół trzeba w końcu zrobić, nawet jeśli spektakl dalej trwa... Rzeczywista śmierć rzadko jest podniosła i czysta. Żaden wielki czyn nie jest w stanie wygłuszyć prostego faktu na temat nieistotności ludzkiego bytu w obliczu ogromu wszechświata. Jedyne co nam pozostaje, to śmiech. To on pozwala na skonfrontowanie z nieuchronnym nawet w obliczu tragedii, jaką stanowi samo ludzkie życie. *Hamlet on the Road* zachwyca bogactwem swych elementów – od dopracowanej scenografii, po fenomenalną oprawę dźwiękową. Nie można też nie wspomnieć o szeregu umiejętności, jakimi musieli wykazać się artyści – w spektaklu obserwujemy sztukę lalkarską, gimnastykę, kuglarstwo, a utwory muzyczne odgrywane są na żywo. To wszystko składa się na niezwykle plastyczny i świeży obraz. Poprzez odwrócenie konstrukcji dramatycznej Hamleta i pozbawienie tytułowego bohatera jego całego

dylematu moralnego udaje się przemienić tragedię jednostki w tragedię człowieka jako takiego – obraz gorzkiego absurdu życia, któremu sami musimy nadać jakiś cel.

Katarzyna Pawlicka

Smrt se směje

Hamlet on the Road, režie Joanna Zdrada,

Divadlo Radost, Česká republika

Je jen málo dramát, která se mohou vyrovnat Shakespearovu Hamletovi – jak z hlediska uznání, tak z hlediska počtu kulturních děl, která se k němu vztahují – buď přímo, nebo prostřednictvím archetypálních postav, v něm obsažených. *Hamlet on the Road* pracuje s příběhem dánského prince převratným způsobem, především jeho zasazením do poněkud groteskního kočovného loutkového divadla, které je nasyceno živlem komedie dell'arte. Četné komické prvky, černý humor vyzářující téměř z každé scény nebo originální přístup k motivu danse macabre a metaforizace smrti se promítají nejenom do odlišné interpretace Hamleta, ale zároveň mění i pohled na celou kategorii tragičnosti dramatu a stavu lidstva na světě.

Žánrové odkazy a výpůjčky se ve hře objevují poměrně četné. Kromě výše uvedené komedie dell'arte lze také pozorovat vlivy kabaretu, žongléřského umění nebo cirkusové estetiky. Zajímavé je, že v případě posledně jmenovaného média se dokonce setkáváme s historickými příklady travestií populárních textů, kategorizovaných jako "vyšší kultura", která se do jisté míry odráží v příběhu *Hamlet on the Road*. Celková estetika představení spojená s jeho, zdánlivě povrchním, komediálním charakterem, nutí diváka k odstupu od událostí, jejichž účastníkem se stane zároveň dánská královská rodina i soubor, který ji hraje. Všudypřítomnost smrti je zdůrazňována na každém kroku – do společnosti herců se dostává i postava hrobníka s celým seznamem "klientů", které musí obsloužit...

Osud postavy je zřejmý, protože průběh zápletky Hamleta není pro diváky žádným překvapením – vážnost a tragičnost se však rozplývá v konfrontaci s přízemním životem jejich interpretů.

Když dokončí svou úplnou přeměnu do hamletovských hrdinů opakováním jejich osudů, tím co po nich zůstane není smrt, ale právě život. Bez smyslu, absurdní.

Absurdita je klíčovým slovem. Život je v *Hamletovi on the Road* jejím ztělesněním; dostáváme stále stejné role, ale jejich závažnost je vždy narušena chaotickou povahou

fragmentované, nedokonalé skutečnosti, v níž není místo pro ideální literární povznesení. Polívka musí být konec konců uvařená, i když představení stále pokračuje...

Skutečná smrt je zřídka slavnostní a čistá. Žádný velký čin nemůže otupit prostý fakt bezvýznamnosti lidské existence tváří v tvář nesmírnému prostoru vesmíru. Jediné, co zbývá je smích.

To on nám umožňuje čelit nevyhnutelnému i tváří v tvář tragédii, kterou je samotný lidský život.

Hamlet on the Road fascinuje bohatstvím jednotlivých prvků - od propracované scénografie až po fenomenální zvukovou stránku. Nelze se nezmínit také o rozsahu dovedností, které museli předvést herci - v představení nalezneme loutkářské umění, gymnastiku, cirkusové umění a živě interpretované hudební skladby.

To vše dohromady vytváří neobyčejně plastický a svěží obraz. Převrácením dramatické výstavby Hamleta a zbavením titulní postavy jeho celého morálního dilema, se daří proměnit tragédii jednotlivce v tragédii člověka jako takového - hořké absurdity života, kterému sami musíme dát nějaký smysl.